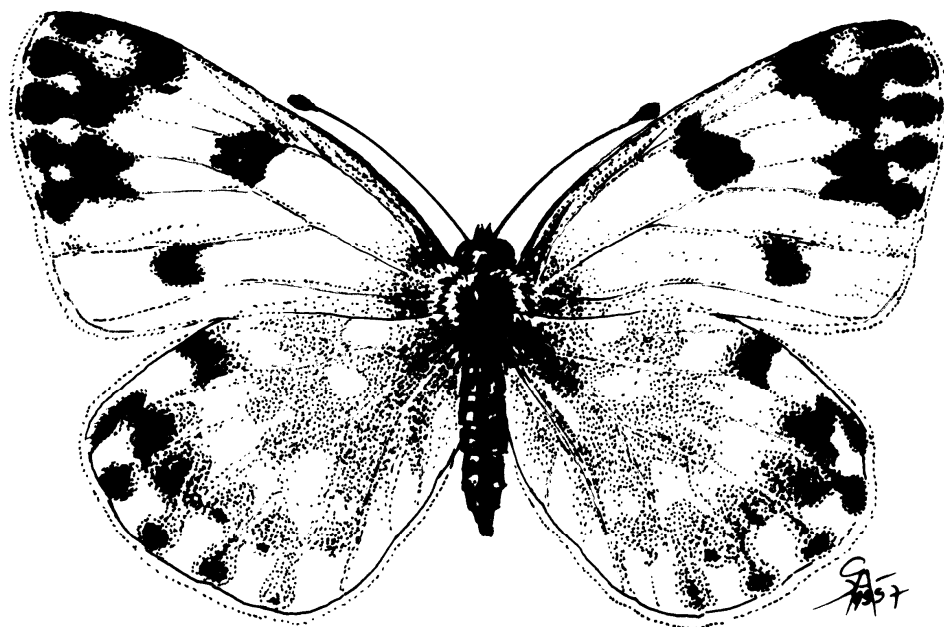

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
52. szám, 2008. december

Tartalom:

Rovarász elődeink — Hirdetés — Sajtófigyelő — Rövid hírek
Könyvajánló

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben: Dr. Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)

Szerkesztőbizottság: Balázs Klára (BK), Jenser Gábor (JG), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Nagy Barnabás (NB), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), és Szöcs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:
BCE, KeTK, Rovartani Tanszék,
1118 Budapest, Ménesi út 44.
Telefon: 4826072
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

1088 Budapest, Baross utca 13.

www.magyarrovartanitarsag.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2008)

Elnök:	dr. Vig Károly
I. alelnök:	dr. Merkl Ottó
II. alelnök:	dr. Szöcs Gábor
Titkár:	Nádai László
Szerkesztő:	dr. Merkl Ottó
Pénztáros:	Szalóki Dezső
Ellenőr:	Simonyi Sándor
Jegyző:	Rahmé Nikola

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/4 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: rezedalepke (*Pontia daplidice*)
(Rajz: Szappanos Albert)

Külföldön tartózkodtam a szeptemberi rovarani ülés idején, ezért csak nemrég került a kezembe „A lepkészet története Magyarországon” c. könyv, melynek megjelenésére közel 10 éve vártam. Nem okoztak csalódást a humoros „lepkésztörténetek”, melyek jó részét még maguktól a „történetek” résztvevőitől (elszenvedőitől?) hallottam. Tényleg élvezetes olvasmány, napokig ez volt az esti „csemegém” lefekvés előtt. Ugyancsak érdekes olvasmány a lepkésműhelyekről és magukról a magyar lepkészekről szóló életrajzi adatok – nem is tudom, hogy létezik-e hasonló összeállítás az országban? Meglepő viszont a „csend”, ami a könyv megjelenését fogadta a magyar lepkésztársadalom részéről.

Elgondolkodtam viszont azon, hogy azokat az apróbb-nagyobb elírásokat, hibákat, melyekkel a könyvben találkoztam, hogyan lehetne korrigálni? Újabb kiadásra pénzt szerezni és ugyanazoknak eladni, biztos nem fog menni. De mi lenne, ha mindenki, aki átnézi, elolvassa a könyvet, észrevételeit jelezné a szerző vagy a RH szerkesztői címére, összegyűjtenénk, majd akár körlevélben kiküldenénk az érdeklődőknek, esetleg felraknánk egy honlapra?

Ha meg mégis lenne egy újabb kiadás valamikor (semmi sem lehetetlen!), ott mindezt fel lehetne használni.

HA

Rovarász elődeink

100 éve született Balogh Imre (1908–1995)

Balogh Imre, a 20. századi magyar lepkészet egyik emlékezetes személyisége, egy évvel Abafi Aigner Lajos „Magyarország lepkéi” című könyvének megjelenése után, 1908. március 6-án született Cegléden. Apja tanító volt, aki 52 éves korában elhunyt. Alsó fokú iskoláit szülővárosában végezte. Előbb tanítói, majd 1930-ban, természetrajzból és földrajzból tanári oklevelet szerzett Szegeden. A főiskola elvégzése után a budapesti Miklós téri gyógypedagógia intézetben helyezkedett el, majd 1935 szeptemberében a Rottenbiller utcai polgári fiúiskolában helyettes-tanári beosztást kapott. 1937-ben megnősült, felesége szintén pedagógus volt. Házasságukból egy fiú született. Rendes-tanári kinevezését 1940. január 1-jén nyerte el. A háborús időszakban katonai szolgálatot nem teljesített. Életpályájának jelentős állomása volt, amikor 1953-ban a budapesti pedagógiai főiskola állattani tanszékére hívták oktatni.

1955 augusztusában áthelyezték a Pécsi Tanárképző Főiskolára, ahol egészen nyugdíjazásáig – 1973. október 1.-ig – az állattani tanszéken tanított. Biztos szakmai alapokon álló, vidám, barátságos egyénisége eredeti színfolt volt a hallgatók körében. Jó hangulatú, értékes előadásaiból, az alapos tudás birtokában megírt állatrendszertani jegyzetéből, a magyar állatvilágot kiválóan ismerő igazi tudós-tanár képe bontakozott ki. 1973-ban, pedagógusi munkájának elismeréseként, a művelődési miniszter „Az oktatásügy kiváló dolgozója” címmel tüntette ki.

Balogh Imrét már kora gyermekkorától két dolog vonzotta. Az egyik a pedagóguspálya, a másik pedig a rovarok iránti érdeklődése volt. Figyelmét leginkább a lepkék kötötték le. 1932-ben belépett a Magyar Rovartani Társaságba, s még a háború előtt, két cikluson át, a társaság titkári teendőit is ellátta. Megismerkedett a kor híres entomológusaival, de közeli barátságba csak az üvegszárnyú lepkék neves specialistájával, Issekutz Lászlóval, valamint a Mátra Múzeum lepkegyűjteményének megalapozójával, Jablonkay Józseffel került. Szinte az egész ország területét bejárva gyűjtötte a lepkéket, s már a II. világháború előtt 80 dobozos nagylepke-gyűjtemény tulajdonosa volt. 1945-ben, lakásáról – a fővárosi háborús eseményektől félve – a teljes gyűjteményét a Rottenbiller utcai polgári iskolába helyezte el. A gondosan megtervezett „mentőakció” azonban tragikusan végződött, mert a féltve őrzött anyag az ostrom után nyomtalanul eltűnt.

Az újrakezdés első lépéseit Issekutz László, Jablonkay József és Majtényi László társaságában tette meg. Módsze-remen bejárták a Budai-hegyeket, Ócsa és Peszér környékét, s az Alpokalja térségét. Sok-sok utat tettek a Bükkbe és a Zempléni-hegységbe. Bükki kutatásait két terjedelmes tanulmányban jelentette meg a *Folia entomologica hungari-ca* köteteiben. Zempléni gyűjtéseinek eredményei, ahol évtizedeket töltött el, kéziratban maradtak, sohasem kerültek nyomdába. Jegyzeteit, kézírásos fajlistáit idős korában jelen sorok írójára bízta.

A Mecsek és a Villányi-hegység faunájával Pécsre kerülésével kezdett megismerkedni. Wéber Mihály dipterológus, tanszékvezető társaságában itt alkalmazta először a fénycsapdás gyűjtési módszert, a tanárképző főiskola arborétumában, majd a Komlóhoz tartozó Zobákpusztán és Pécs-Vasason. A fénycsapdák töredezett anyagának egy részét a Pécsi Egyetem rovargyűjteményében őrzik. Tanulmányait a főiskola évkönyveiben közölte.

Magángyűjteményét a Múzeumok és Műemlékek Országos Bizottsága, mint nemzeti értéket, már 1952-ben védetté nyilvánította. Az 1980-as évek végére több mint 200 rovardobozban sorakoztak a példásan preparált és meghatározott példányok a budapesti Bosnyák utcai lakásban. A teljes gyűjteményt 1992-ben a Magyar Természettudományi Múzeum vásárolta meg.

Balogh Imre munkahelyén, a Pécsi Tanárképző Főiskolán, petróleum-gázlámpáját javítja

Balogh Imre szerteágazó tanári- és kutatói munkásságát igen nehéz néhány sorban összefoglalni. Amikor a Magyar Rovartani Társaság 1973. december 21-én megtartott 451. szakülésén, Bognár Sándor elnök, Balogh Imrének átadta a „Frivaldszky-émlékérem ezüst fokozatát”, életművét így méltatta: „Mint a fényes múltú magyar lepidopterológus-gárdának és a Magyar Rovartani Társaság egyik oszlopos és talán legaktívabb tagja, nevét a hazai lepkészet lapjaira sokrétűen

értelmes tevékenységének eredményeivel írta be. Buzgón gyűjtve hazánk minden vidékén, ma a legnagyobb és

legértékesebb védett lepkegyűjtemény tulajdonosa lett; megfigyeléseiről és eredményeiről sokszor számolt be Társaságunk előadó ülésein; gazdag tapasztalatait bő kézzel adja át fiatal entomológusainknak, tudását hallgatóinak. Faunisztikai-történeti terjedelmes dolgozatai főként hazánk hegyvidékeinek lepkefaunáját dolgozták fel...”

Balogh Imre nem tartozott a gyakran publikáló entomológusok táborába. Megjelent tanulmányai közül mindig kettőt tartott lényegesnek. Az egyik a Bükk lepkefaunájának kritikai vizsgálata, a másik a Mecsek lepkevilágának első összefoglalója volt. Két faunatörténetileg és állatföldrajzilag meghatározó kárpát-medencei hegység öko-faunisztikai alapjait rakta le. Ezek időt álló, maradandó alkotások. Olyan ismeretanyagot gyűjtött össze, amelyet nem nélkülözhet a természetvédelmi alapokon nyugvó, megújult palearktikus taxonómiai alapismeretekkel is felvértezett 21. századi kutató sem. Az Ő nevéhez fűződik az *Aricia allous* boglárkalepke bükki populációjának felfedezése, és alfajának, az *issekutzi*-nak a leírása. Bár sok molylepkét gyűjtött, azok azonosításával nehezen boldogult, hiszen – elmondása szerint – az ivarszervi preparátumok készítésének technikáját nem sikerült elsajátítania. Bizonyára ennek tulajdonítható, hogy hosszú munkássága alatt csupán két magyar faunára új fajt (*Nemophora ochsenheimerella*, *Agonopterix selini*) sikerült felfedeznie. A rendszertani-taxonómiai kérdések kevésbé kötötték le a figyelmét, de annál nagyobb érdeklődést szentelt a fajok biológiájának, földrajzi elterjedésének és az élőhelyek megismerésének. Különös érzéke volt a kutatástörténeti mozzanatok meglátásában, annak kéziratos megörökítésében, s anekdotázó előadásában.

1995. március 18-án a 20. századi magyar entomológia egyik kiemelkedő és meghatározó alakja távozott el közülünk. Nevét a Gömör–Tornai-karszton endemikus bagolylepke, a *Chersotis fimbriola baloghi* őrzi. Születésének 100. évfordulóján tisztelettel adózunk emlékének.

Fazekas Imre

Hirdetés

Közgyűjtemények, múzeumok, egyetemek, gyűjtők figyelmébe – Eladó egy kb 15000 példányt számláló, meghatározott, palearktikus ormányosalkatú (Curculionoidea) bogárgyűjtemény. Érdeklődni lehet a (06-1)-208-3152 telefonon vagy a irozner@gmail.com e-mail címen.

Gyászbogárgyűjtemény (Tenebrionidae) – Eladó egy kb. 4-5000 példányt számláló nagyrészt indet palearktikus gyászbogár (Tenebrionidae) gyűjtemény. Érdeklődni lehet a (06-1)-208-3152 telefonon, vagy az irozner@gmail.com e-mail címen.

Sajtófigyelő

Ebben a rovatban megjelenő közlemények tartalmáért a szerkesztőség felelőséget nem vállal. Az itt közölt cikkek a nyomtatott és elektronikus sajtóból lettek átvéve.

Légycsapó elleni mechanizmus a legyek agyában

Felesleges a felszállni kész légyre célozni, lecsapáskor érdemesebb inkább a menekülési útvonalat elzárni, mert a rovar agya gyorsabban reagál az emberénél.

Azért nehéz lecsapni a legyet, mert a légyagy kódolva van a légycsapó ellen – állapították meg amerikai tudósok. Már a veszély közeledtével a rovarok úgy készítik elő repülésük rajtját, hogy ellenkező irányban biztos egérutat nyerjenek. „Ezek nagyon gyors mozdulatok, körülbelül 200 millimásodpercet vesznek igénybe, de ezalatt az állat képes meghatározni a fenyegetés irányát, valamint összeállítja a meneküléshez szükséges mozdulatsort, ehhez állítja a lábait és a szárnyát. A legyek agya tehát elképesztően rövid idő alatt képes az érzékelési ingerre megfelelő motoros választ adni” – foglalta össze a Current Biology című folyóiratban megjelent tanulmányt Michael Dickinson, a Kaliforniai Műszaki Egyetem biológiai mérnök.

Dickinson és csoportja gyümölcslegyeket, egy csinos légycsapót és nagysebességű digitális képalkotó berendezést használt fel kísérletéhez. Tapasztalataik szerint a rovarok a szemből jövő támadásra középső lábaikat előre mozdítják, hátrafelé húzódnak és hátsó lábaikat felemelik egy rükvercfelszálláshoz készülve. Ha a fenyegetés oldalról érkezik, a légy az ellenkező oldalra húzódik, mielőtt elrepül.

A kutatás új megvilágításba helyezi a rovarok idegrendszeréről szerzett eddigi ismereteinket, de segítséget nyújt abban is, hogy túljárhassunk a legyek eszén.

„Nem jó pontosan a felszállni kész légyre célozni: lecsapáskor hatékonyabb inkább a menekülési útvonalat elzárni” mondta Dickinson, aki egész életét a rovarmozgás tanulmányozásának szentelte: korábban már létrehozott egy aprócska repülő robotot, a Robotflyt és egy háromdimenziós repülésszimulátort, a Fly-O-Vision-t.

(index, 2008. 08. 29)

Rövid hírek

Koreai kollégák a múzeumban. 2008. augusztus 25-től szeptember 5-ig a dél-koreai Biológiai Erőforrások Nemzeti Intézetének (National Institute of Biological Resources Incheon) két hymenopterológus munkatársa volt a Magyar Természettudományi Múzeum Hymenoptera gyűjteményének a vendégkutatója. Jin-Dong Yeo (PhD) mint myrmekológus és Ki-Gyoung Kim (PhD) mint sphecicológus a hangya- (Formicoidea) és kaparódarázs-gyűjteményünket (Sphecoidea) tanulmányozta kellő intenzitással: reggel 8 óra előtt már megjelentek és délután 5 óráig a gyűjteményben maradtak. Érthetően elsősorban észak-koreai anyagunk érdekelte őket, ezekről részletes számítógépes jegyzeteket és fényképeket készítettek. Meglepetésemre figyelmük kiterjedt

az én csoportomra, a gyilkosfűrkészekre (Braconidae), ezekről is készítettek feljegyzéseket és elsősorban a tudományra nézve új fajok típuspéldányairól fényképeket.

A Biológiai Erőforrások Nemzeti Intézete keretében működik a Koreai Köztársaság Természettudományi Múzeuma. A két hymenopterológus vendégünk ennek a múzeumnak a munkatársa. Az Intézetet 2002-ben alapították, és jelenleg két osztályból áll: Tervezési és Kiállítási Osztály (Planning and Exhibition Department) és Biológiai Erőforrások Kutatási Osztálya (Biological Resources Research Department). Az utóbbi osztály két növényteni (Vascular and Non-Vascular Division) és két állattani (Vertebrate and Invertebrate Division) részlegről tevődik össze, meglehetősen nagy létszámú kutatóval és felszereltséggel (és feltehetően jelentős pénzügyi támogatással). 2002 óta felépült a Természettudományi Múzeumuk – a mi múzeumunk legalább tíz évvel előbb, 1992-ben kezdte el a Ludovikát átépíteni múzeumi célra és a leginkább derűlátó vélemények szerint is esetleg 2012-ben költözhet valamennyi gyűjtemény az épületbe. Pedig nem is kell teljesen új épületet emelnünk és berendeznünk.¹

Papp Jenő

Könyvajánló

Megjelent a Natura Somogyiensis 11. kötete. A *Natura Somogyiensis* monografikus munkákat és válogatott tanulmányokat jelentet meg 2001 óta. 2008. első felében egy monografikus kötetet sikerült kiadnunk a Nemzeti Kulturális Alap anyagi támogatásának köszönhetően. Szerzői: Ladislav Roller és Attila Haris: Címe: Sawflies of the Carpathian Basin, History and Current Research.

A kötet tárgyalja a magyar zoológiai kezdeteit, nemcsak a legfontosabb, de részletekre kiterjedően a keveset publikáló szerzőket is. Átfogja 250 év magyar és kárpát-medencei faunakutatását a kezdetektől napjainkig. Ezek a kultúrtörténeti adatok nemcsak a levéldarázs-alkatúak kutatásának történetében jelentősek, hanem az egész kárpát-medencei és végső soron az egyetemes zoológia történetében is, mivel a tárgyalt szerzők munkássága sok állatcsoportra terjed ki.

Ismerteti a ma már klasszikussá vált magyar szerzők életrajzán és munkásságán túl a Kárpát-medence kutatásában részt vevő szlovák, lengyel, román, szerb, horvát, osztrák szerzők életét és munkásságát. A Kárpát-medencében élt és élő szerzőkön túl forrásértékű adatokat közöl olyan külföldi (német, angol, francia, japán, ukrán, cseh) tudósokról, akik faunánk megismeréséhez hozzájárultak. Helytörténeti jelentőségű, hogy az entomológia kiemelkedő és Somogy megyéhez ezer szállal kapcsolódó tudósának, dr. Sáringer Gyula akadémikusnak a munkásságát is tárgyalja a monográfia.

Jelentős eredeti, publikálatlan történeti kutatási eredményeket sorakoztat fel a mű. Részletesen kitér azokra a szerzőkre, akik saját korukban meghatározó jelentőséggel bírtak, értékeik ellenére ma már méltatlanul elfeledtek (pl. Grossinger: *Universa Historia Physica*, 1794). Ismerteti a linnéi rendszer magyarországi elterjedését és alkalmazását (J. A. Scopoli és Földi J.).

A monográfia nyelve angol, a lelőhelyadatokat viszont három nyelven közli (magyar, szlovák, román), továbbá a déli és kárpátaljai területek nevei a magyar mellett szerbül, ukránul, horvátul is szerepelnek. Ezáltal nemcsak széleskörű nemzetközi ismertség és idézetség garantálható, de a Kárpát-medence népei is otthonosan forgathatják anyanyelvükön olvasva az egyes elterjedési adatokat. A sok lelőhelyadat az egyes települések helyismeretének, természettudományi helytörténetének fontos forrásai lesznek a Kárpát-medence négy országában (Magyarország, Szlovákia, Románia és Ukrajna-Kárpátalja). A magyar zoológia rejtett értékei nemzetközi nyilvánosságot kapnak a Somogy Megyei Múzeum cserekapcsolatai révén.

A kötet igen gazdag eredeti történelmi, tudománytörténeti jelentőségű és forrásértékű képanyagot vonultat fel a 19–20. századból, amelynek mintegy harmada még sehol nem jelent meg nyomtatásban. A képanyag a Magyar Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Tárának segítségével állt össze, de külföldi gyűjtemények képeit, archív tudománytörténeti dokumentumait

¹ Dehogynem. Gyakorlatilag új épületet kell készítenünk, és vadonatúj lesz a berendezése. A gyűjteményi anyagunk mellett pedig a koreai múzeum anyaga eltöpreng. – Merkl Ottó megjegyzése.

is megkaptuk publikálásra (G. Antipa Természettudományi Múzeum Bukarest, Természettudományi Múzeum Prága).

Hasonló jellegű publikáció, monográfia legutóbb 1900-ban jelent meg (Mocsáry: Fauna Regni Hungariae, illetve előtte 1794-ben Grossinger: Universa Historica Physica). Azóta az összegyűlt tudásmennyiség mintegy százszorosára duzzadt. Ezt tárja a monográfia az olvasóközönség elé. Kultúrtörténeti jelentőséggel bír, hogy számos múzeum (pl. Karácsonkő (Piatra Neamt), Nagyszombat (Trnava), Turčianske múzeum, Schmollhausen Institute) gyűjteményének történetével és a témába vágó rejtett kincseinek ismertetésével külön fejezet foglalkozik.

A tárgyalt állatsoportra már számos országban kiterjed a természetvédelmi védelem. Egyes területek védelem alá helyezésének ugyancsak fontos megalapozó forrásanyaga lesz a publikált 10 ezres nagyságrendű adatmennyiség.

A levéldarazs-alkatúak között számos mezőgazdasági, erdészeti és kertészeti kártevő van. Némelyikük veszélyes kártevőnek minősül, mások helyenként, alkalmilag károsítanak. Ez utóbbi fajok elterjedési adatainak ismertetése elősegíti az általuk veszélyeztetett területek meghatározását, így a célzott védekezést. Forrásértékűnek tekinthető a növényvédelmi kutatások számára a kártevő fajok múltbeli (történeti) és jelenlegi elterjedési adatainak ismertetésével Kárpát-medence szerte.

A kötet 220 oldal terjedelmű, 20-25 fekete-fehér és színes fotót tartalmaz. Ára: 2000 Ft. Megrendelhető: Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, 7400 Kaposvár, Fő utca 10. vagy labraham@smmi.hu.

Ábrahám Levente

L. Roller és A. Haris: Sawflies of the Carpathian Basin, History and Current Research [A Kárpát-medence növényevő-darazsai, történeti áttekintés és folyó kutatás.] *Natura Somogyiensis* 11 (Kaposvár), 2008, 259 oldal.

A nevezett sorozatban (amit a Somogy Megyei Múzeumi Igazgatóság, személy szerint dr. Ábrahám Levente gondoz és publikál) megjelent könyv a természetföldrajzi értelmezésű Kárpát-medence növényevő-darazsait (Symphyta) ismerteti. Már a tartalomjegyzékben megüti szemünket, hogy a szerzők a szövegben is szinte következetesen "Royal Hungary"-t írnak a megszokott és általánosan használt historical Hungary helyett (a könyvben csak két helyen: a 18. oldal 2. és a 130. oldal 8. sorában akadtam rá erre a megnevezésre, lehet, hogy máshol is olvasható ez). Közel két évtizede vagyok a História folyóirat olvasója, de Royal Hungary (királyi Magyarország) megnevezéssel elég ritkán találkoztam a folyóirat lapjain, akkor is megfelelő téma ágyazásában. Meglepő, hogy a szlovák szerzőtárs, dr. Ladislav Roller ezt nem észrevételezte.

A "Regions of the Carpathian Basin" fejezetben rövid állatföldrajzi felosztást olvashatunk (7–8. oldal). A bevezetésből derül ki, hogy a szerzők a természetföldrajzi értelmezésű Kárpát-medence alatt szinte majdnem az Osztrák-Magyar Monarchia keleti felét értik. Ha pedig magát az állatföldrajzi felosztást figyelmesen értelmezzük, akkor lényegében a Kárpát-medence növényföldrajzi felosztása köszön vissza. Ugyan egy mondatban megemlítik a Móczár-féle állatföldrajzi hét régiót, de arról megfélekednek, hogy ez eddig a Kárpát-medence leginkább elfogadott területi felosztása.

A könyv legterjedelmesebb fejezete (50–213. oldal) a "Sawflies of the Carpathian Basin". A bevezető bekezdésben szakítanak az állatföldrajzi beosztással, és egyszerűen a jelenlegi országhatároknak megfelelően közlik az eddig előkerült 554 növényevő-darazs (Symphyta) lelőhely adatait. A mai Magyarországon kívül (a szerzők szerint) a következő országok ölelik fel a Kárpát-medencét: Ausztria (Burgenland, Stájerország, Bécsei-medence), Csehország ("Moravian Carpathians"), Szlovákia, Lengyelország (Lengyel-Tátra, Beszkidek), Horvátország (Szlavónia), Románia (Erdély, "Carpathian parts of Moldva and Muntenia (Havasalföld)"), "Bosnia", "Subcarpathia (Kárpátalja) and partly the former Galicia (Halics) and Bukovina (Bucovina)" (a Subcarpathia előtt az „U” jelzi, hogy itt Ukrajnát kell érteni). Nyilván a terjedelem kímélése miatt sűrű sorokban nyomtatták ki a lelőhelyek szinte vég nélküli oldalait. A lelőhelyeket az országok betűrendjében csoportosították. Az országok nevét egy nagy betűre rövidítették: pl. A (=Ausztria), H (=Magyarország), S (=Szlovákia; az 50. oldalon még SK-nak írják, ami a továbbiakban S-re

rövidül), és félkövér betűformával "ugrasztják ki" az egyébként bekezdések nélküli lelőhely-felsorolásban. Szerencsére a félkövér kiemelés némiképp tagolja a lelőhelyözünt.

A szerzőket dicséri, hogy a lelőhelyek egyszerű felsorolása helyett következetesen közlik, hogy a lelőhelyek eredetileg melyik közleményben jelentek meg először. Ebben tengersok munka húzódik meg! Ugyancsak dicséretes, hogy kárpát-medencei Symphyta-irodalom tekintetében az irodalomjegyzék teljességre törekszik.

Az egyes országokon belül a lelőhelyek csoportosítási szempontja elsiklik. Olvasva a lelőhelytengert, olykor az állatföldrajzi részletező csoportosítást vélem felismerni, azaz a 7–8. oldalon megnevezett alrégiók valamiféle sorrendjét.

Állatföldrajzi észrevételeimet a következő megjegyzéssel zárom. Ha én lettem volna az egyik szerző, akkor bizonyára a Móczár-féle beosztást tekintettem volna alapnak a lelőhelyjegyzék összeállításában, és csak másodlagos szempont lett volna az országok figyelembe vétele. A könyv mégiscsak a Symphyta faunisztikai/állatföldrajzi ismereteinket szándékszik összefoglalni, elősegítve a további kutatásokat.

Egy szemet szűrő hiányosságra figyeltem fel. A tengersok faunisztikai adat és az általános növényevődarázs-ismeretek alapján külön fejezetben kellett volna állatföldrajzi szempontból elemezni a Kárpát-medence növényevő-darázsait és kijelölni helyüket legalább a nyugati Palearktikumban. Elősegítendő az állatföldrajzi elemzést ugyancsak jó lett volna a lelőhelysorokat kiegészíteni a kárpát-medencei növényevő-darázs fajok tápnövény jegyzékével.

A könyv nagyon értékes és nagyon tanulságos (és egyben olvasmányos) fejezete a "History of the Symphyta research in the Carpathian Basin" (9–35. oldal). Erre vonatkozóan nekem is elég sok az ismeretem, mégis J. A. Scopolitól kezdve Sáringer Gyuláig sok szerzőről szerezhettem új tudnivalót. Az egyes szerzők munkásságának a bemutatása mindig tényszerű, a kellő hivatkozásokkal. A jelesebb szerzőket pedig fényképen is viszontláthatjuk. Számomra új volt látni Frivaldszky János, Szilády Zoltán, Móczár Miklós, K. Beneš, M. Kraus, J. Lukáš fényképeit.

Ugyancsak értékes fejezet a "Sawfly collections in and around the Carpathian Basin". Országok szerint bőségesen értesülhetünk a jelentős kárpát-medencei Symphyta gyűjteménnyel rendelkező múzeumokról és intézményekről. E helyen is érdemes számszerűen megnevezni az egyes országok jelentős Symphyta gyűjteményét: Ausztria 2, Magyarország 4, Szlovákia 9, Csehország 1, Románia 4, Ukrajna 2 és Lengyelország 1.

A könyv külön fejezetben foglalkozik a Kárpát-medencéből leirt új fajokkal "List of species described from the Carpathian Basin and other parts of the Royal Hungary" fejezet cím alatt (vajon a "Royal Hungary"-nak a "Carpathian Basin"-en kívül még milyen "other parts"-a volt?)². Összesen 133 fajnevet számoltam össze, ami meglepően nagy szám; ebből is kitűnik, hogy sokan foglalkoztak területünk növényevő-darásaival! Viszont azt is meg kell állapítanom, hogy meglehetősen sok szinonim név született az új fajok "felfedezése" nyomán.

A könyv befejező része (255–259. oldal) a két szerző munkájának a bemutatása. Fényképeik mellett maguk írták meg életrajzukat, méltatva saját Symphyta-munkásságukat. Jó lenne, ha megírnák Közép-Európa (vagy még inkább egész Európa) növényevő-darásainak monográfiáját.

Befejező megjegyzésem: "Reviewed by:" a 254. oldalon négy magyar nevű személyt tüntetnek fel, valamennyien PhD fokozatúak. Ez így nem egyértelmű: vajon nekik lektori vagy szerkesztői szerepük van a kiadványt illetően? Az európai Symphyta-specialistákról van tudomásom, de a megnevezett négy személyről nincs ily értesülésem. A könyv javát szolgálta volna legalább egy jól ismert szaklektor véleményének a figyelembe vétele.

Az rendben van, hogy a könyv angolul íródott – ezzel valamennyi érdeklődő olvashatja. Ellenben a szerzők saját anyanyelvüket becsülték volna meg, ha magyar és szlovák nyelven bőséges összefoglalóval toldották volna meg a fejezetek számát (jelentősen nem bővítve az összterjedelem költségét).

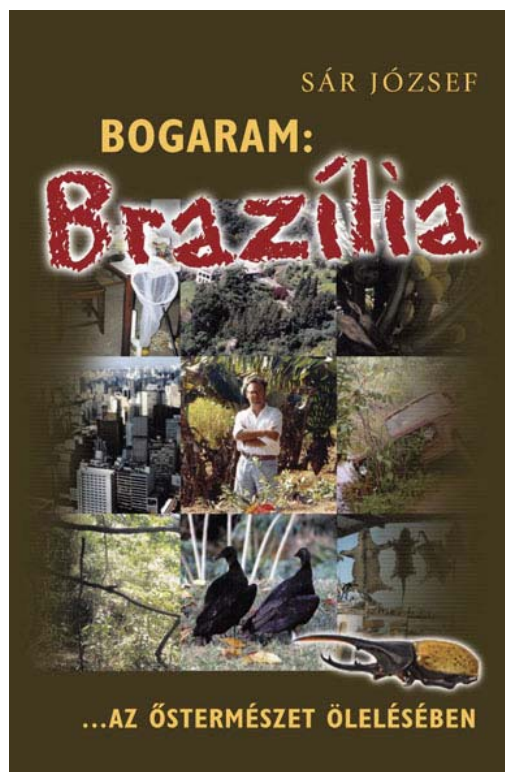
Köszönjük a Somogy Megyei Múzeumi Igazgatóságnak, hogy megajándékozott minket ezzel a Hymenoptera-tárgyú könyvvel. A magyar Coleoptera- és Lepidoptera-irodalom szép számmal

² A szövegből kiderül, hogy az „other parts” például Szerbia, Csehország, Galícia. Hogy ezeknek mi köze a Kárpát-medencéhez, az nem derül ki a könyvből. – Merkl Ottó megjegyzése.

dicsekedhet különböző kiadványokkal – ezzel szemben a magyar Hymenoptera-irodalomban alig akadunk összefoglaló kiadványokra. Rajtunk is múlik az, hogy kellő súllyal képviseltessük kedvenc tudományunkat.

Papp Jenő

Bogaram: Brazília. Brazília őserdői, jellegzetes vidékei még manapság is a felfedezések szinte végtelen lehetőségét kínálják a titkaiban elmerülni hajlandó kutatónak. Az ismeretlen világ ugyanakkor kisebb-nagyobb veszélyeket is rejt magában, amelyektől nem is olyan egyszerű megszabadulni. Sár József, aki több hónapot töltött az esőerdők országában, nem mindennapi élményeket élt át, miközben szenvedélyének, a bogárgyűjtésnek hódolt. De beszámolójának emlékeztető lapjain nemcsak az egzotikus rovarokról, a korábban talán sohasem hallott állatokról olvashatunk élménybeszámolót, hanem megismerkedhetünk a Magyarországtól tizenötezer kilométerre lévő dél-amerikai köztársaság néhány, érdekes szokásával, lakóinak helyzetével és bepillantunk az emigráns magyarok életvitelébe. Izgalmas kalandok, új barátságok és egy különleges szerelem emlékei teszik még feledhetetlenebbé a tudományos gyűjtőút eredményeit.

„Leguggolva a fatörzs mellé, szaporán szedni kezdem üvegembe a változatos rovarságot. Néhány perc elteltével a lábszáramon, azután kissé feljebb, égető szúrásokra leszek figyelmes. Lassanként egyre több helyen érzem az igen kellemetlen marásokat. Lábam felé tekintve veszem csak észre, hogy hangyafészkekben térdelek, méghozzá a formica de fogo, azaz a tűzhangyák fészkeiben! Gyorsan felállva, kézzel próbálom lesöpörni a lábszáramról apró kínnzóimat, de a nadrágszár alatt is jócskán akad belőlük, amit egyre több, égető csípés jelez. Fájdalmamban élesen kurjongatva, jellegzetes táncba kezdek, amelyen Ivo szemmel láthatóan jól mulat. Hangos nevetésben tör ki és mutatja, vegyem le a nadrágom, máshogyan nem szabadulok meg a hangyáktól. Nadrágom, majd boxeralsóm is ledobva, egyenként szedem le a bőrömbbe maró tűzhangyákat. Ég minden marás helye, mialatt félmeztelenül állok Ivo előtt, aki még mindig dől a kacagástól. Azután elmagyarázza, a tűzhangyát errefelé „nadrágledobó hangyának” is hívják. Találó elnevezés – állapítom meg.”

(Sár József: Bogaram: Brazília, Ára: 1850 Ft)

Humor

Gyerek az anyjának:

- Anya, svábbogarat találtam a konyhában.
- Akkor hívjuk apádat, ő tud németül

(Sárga TV ujság, 2008, V. 2)

Két molylepke repül ki este a moziból. Kis idő múltán az egyik megszólal:

- Hm, a könyv jobb volt.